

JASAN IZBOR

PREDIZBORNO krevelenje ulazi u finiš. Valja nam se odlučiti između nekada poletnog i obećavajućeg „demokratskog bloka“, koji se usitnjen otima o oglobine bolje prošlosti koja to nije, i nekada do zuba naoružanih nacionalnih radnika, koji posle krezave borbe protiv korupcije hoće svom snagom da zagrižu za nova radna mesta.

Pregrešt komentara na ove prve nudi tekst predavanja koje je Predrag Brebanović održao decembra prošle godine u okviru našeg seminara u delu Milovana Đilasa „Njihov disident i njegovi liberali“.

Na ove druge i njihov nastupajući drugi mandat, upozorava nas Vladimir Novaković osvrtno na neka od rešenja predložениh izmena Zakona o stečaju i njihove posledice i po borbu protiv korupcije, i po radna mesta.

Izbor je jasan.

Učitelj nezalica i njegovi komiteti

—Predrag Brebanović— Legenda o Đilasu i Legenda o Njegošu—

DOBAR dan, hvala što ste došli, i hvala Učitelju nezalici i svim njegovim komitetima; **dragom mi je što sudelujem** u radu ovog seminara, jer smatram da su njihime – ali i čitavim projektom *Arhiv autora* – pokrenute neke važne i nedovoljno prisutne teme, kao i neophodan proces revalorizacije jugoslovenske humanistike

bez ikakve namere ili dogovora, desilo se da će moje izlaganje imati izvesnu **dozu dnevnih aktualnosti**, što je posledica jednog jubileja koji se upravo obeležava u nekoliko post-jugoslovenskih državnica; reč je o 200 godina od Njegoševog rođenja; za mene kao predavača je to relativno dobrodošla okolnost, ali napominjem da se radi o čistoj slučajnosti

štaviše, kada je u pitanju izlaganje koje sledi, ja lično ga doživljam u jednoj sasvim drugoj, krajnje intimnoj ravni, **kao neku vrstu posvete svojoj prijateljici Vukici Đilas** – Milovanovoj ćerki (i Mitrinoj), koja je umrla pre 12 godina i sa kojom sam svojevremeno vodio beskrayne razgovore o svemu i svačemu; pa i o knjigama njenog oca (**o kojima sam često imao bolje mišljenje nego ona**); doduše, u tim našim razgovorima najmanje je bila sporna upravo *Legenda o Njegošu*, o kojoj ću ovde uglavnom i govoriti

to je naime onaj **tip polemичke knjige** kakav mnogi ljudi ne vole, a još ga manje voli ovdvašnja kultura (*pa gleda da ga i što više skrajne*: po tome me *Legenda o Njegošu* najviše podseća na fascinantnu *Knjigu o Zmaju Laze Kostića*, što je poređenje kojem ću se možda vratiti kasnije); ali istovremeno, to je i tip knjige koji je – barem u svojoj osnovnoj postavci, a dobrim delom i u realizaciji – i Vukici i meni savršeno odgovarao; pokušaću ovde iznesem razloge za to, nastavljajući tako dijalog ne samo sa knjigom i njenim autorom, nego – u mislima – i sa Vukicom

za *Legendu* sam se naravno opredelio i zbog toga što mi je u žanrovskom pogledu ta autorova knjiga najbliža, pošto je baš ona – uz njegovu drugu knjigu o Njegošu – jedino Đilasovo opsežnije ostvarenje koje bi se moglo dovesti u vezu sa književnom kritikom; istina, Đilasovi nazori o umetnosti bili su prilično konzervativni – jer je on, naizgled paradoksalno, **mnogo lakše pristajao na nove (političke) ideje, nego na nove (književne) oblike**; u stvari, Đilasov je estetski senzibilitet takav da je umetnost kod njega pretežno bila shvatana i praktikovana mi-metički (*pa tako, recimo, on nikada nije uspeo da svari nadrealizam*); stoga bi se savremeni čitalac mogao zapitati, otprilike poput Igora Mandića nakon Kriležine smrti: *što će njemu moja svojna?*

glavni razlog zbog kojeg se ja to nikada ne upitam jeste upravo *Legenda o Njegošu*; radi se o veoma značajnoj knjizi, čija je neobična sudbina već sama po sebi **vredna pažnje** zbog toga što se na temelju nje mogu izvući i neki opširniji zaključci o srpskoj i jugoslovenskoj kulturnoj istoriji, ali i sadašnjosti, pa možda i budućnosti

znamo da sve knjige imaju sudbinu, a za sudbinu *Legende o Njegošu* nije preterano reći da su je zapečatile izvesne nesretne okolnosti; **kao da se sve urotilo protiv nje**: i vlast u čijem je okrilju napisana, i osoba koja ju je napisala, a pogotovo sredina o kojoj je napisana; upravo su ta vlast (**zajedno sa svim kasnijim vlastima**), ta osoba

i ta sredina suodgovorni i za nastanak fenomena kojeg sam za ovu priliku nazvao *Legenda o Đilasu* – i kojeg ću docnije, dakako, obrazložiti

kada govorim o „nesretnoj“ sudbini, prevashodno imam na umu činjenicu da **ne znam skoro nikoga ko je ovu knjigu uopšte pročitao** – pri čemu mi je isto tako poznato da se za većinu ljudi (**čak i za one koji samom Đilasu nisu neskromi**) iz nekog razloga zalepio negativan sud o njoj; otuda ona doslovoce predstavlja „potonulo kulturno dobro“, zagubljeno u bespućima ranog socijalizma a ukoliko danas pogledate tu knjigu, prvo što ćete pomisliti jeste da izgleda **neučivažno elegantno: to je zato što je njenu grafičku opremu uradio Bojan Stupica**; čilični slog joj je izvrstan i lepo joj paše, fusnote deluju atraktivno (*slova u njima su gotovo jednake veličine kao u glavnom tekstu, što je posve u skladu sa ulogom koju one imaju*); u knjizi (zanimljivo) nema kurziva (naglašavanja su izvedena spacioriranjem), dok su naslovi otisnuti u crvenoj boji... i sve to doprinosi osobenom čitačkom ugođaju

ali, naravno da *Legenda o Njegošu* nije tako ljupka i naivna kao što deluje, odnosno da je i sama itekako doprinela vlastitoj zlehudoj sudbini; još je Heraklit znao da je svaka sudbina predodređena karakterom – odnosno, ako govorimo o knjigama, onim što u njima piše; a *Legend*a je (**čak i za Đilasova merila**) čudna i „kontroverzna“ (tačnije bi bilo reći: **radikalna**) knjiga, koja u sebi spaja mnoštvo naizgled nespojivih momenata:

- pre svega, nju je za svega par meseci napisao čovek koji je u tom trenutku bio na vrhuncu moći (**što je pomalo njegoševski momenat kod samog Đilasa, koji je poput vladike Rada uporedo vladao i pisao**), ali ju je ipak – zbog njegovog upuštanja u neke okršaje – teško (čak i danas) ne doživeti kao hrabru, drsku i bezmalo skandaloznu; pri tom ne mislim ni na kakvu agresiju, koja se Đilasu obično pripisuje, nego na jednu vrstu otvorenosti, pa ako hoćete i iskrenosti kakva najčešće nije svojstvena ni intelektualnom, ni političkom životu; u pitanju je bilo svojevrsno **kršenje decoruma** ili čak javnog morala
- zatim, ovo je – s jedne strane – prilično ambiciozna knjiga (budući da je njena prva trećina posvećena opštefilozofskim, metodološkim pitanjima), dok se – s druge strane – istovremeno radi i o ispovednom štivu; **Đilas nam, recimo, priznaje** da je oduvek želeo da piše romane, ali da nije mogao odoleti zovu revolucije, koji je po njemu lepše praviti nego opisivati
- naravno, ova knjiga staje na stranu revolucije, s tim da je unekoliko čudno i to što je u doba „svakojake stiske oko Jugoslavije, a i u njoj“, Đilas kao najpreči imperativ shvatio vlastiti poriv da **se „stuče“ (njegov izraz)** sa jednim shvatanjem književnosti i da ga, ako uzmgone, „potuče“ (*opet njegov izraz*)
- s tim u vezi, iako je *Legenda* antinacionalistička, ona je i **antisovjetska knjiga**
- no, najvažnije od svega je to **kako je Legenda koncipirana**; jer, premda jeste zamišljena u duhu fojberbahovsko-marksističke kritike religije, ta knjiga je nedvosmisleno pisana u *prilog* jednom vladici, pri čemu o samom Njegošu praktično ne govori (*osim pred kraj*), pošto se autor zadržava u sferi recepcije i zloupotrebe klasikovog opusa; Đilas dakle ovde ne

za samoobrazovanje

Rilten

drustvena pitanja

uciteljnezalica.org

piše o, **nego povodom**, i ne bavi interpretacijom Njegoša, nego interpretacijom Njegoševih interpretatora

• najzad, iako uglavnom okrenuta ka prošlosti, ovo je knjiga koja je po mnogo čemu išla ispred svog vremena, s tim da je (**za razliku, na primer, od Konstantinovićeve Filosofije palanke**, za koju se redovno tvrdi da je bila predskazanje, mada se pojavila skoro dve decenije docnije, pa bismo je mogli proglasiti i Minervinom sovom, čiji se huk začuo tek u suton) imala tu nesreću da je se, onda kada je vreme sazrelo za nju, niko, ama baš niko (*uključujući i njenog autora*) nije setio – naprotiv, manje-više su svi koji su za to „pozvani“ (mislim na kritiku i ono što se naziva javnošću) radili na njenom nestanku iz pamćenja

u tom smislu, meni se čini da bi tek danas – **da odmah istrčim sa jednom od svoji poenti – sa okončanjem epohe takozvanog postkomunizma** ova Đilasova knjiga mogla početi da odjekuje na pravi način, pošto mnogim ljudima napokon postaje jasno da se ni nacionalizam ni klerikalizam (**o kojima se poslednjih dvadesetak godina zbija dosta pisalo**) ne mogu adekvatno niti opisati, a kamoli kritikovati mimo njihovog utemeljenja u kulturno društvo u kojem su nastali i u kojem živimo

ali, podimo redom, od konteksta ka tekstu, pa onda opet od teksta ka kontekstu, tačnije kontekstima (konteksti su važni, jer se kod nas više ništa ne nadovezuje ni na šta i sve je postalo moguće, a ne bi smelo da bude); u najkraćem, dva su nam konteksta neophodna za razgovor o *Legendi o Njegošu*; mogli bismo ih nazvati društvenim i autorskim; prvi je sinhronijski, a drugi dijahronijski:

1. **SINHRONIJSKI** se tiče ambijenta u kojem je knjiga objavljena; tu naravno odmah valja podsetiti na to da je druga Jugoslavija oko 1950-e poželjela prve veće uspehe; to je ključni kultumo-civilizacijski prelom, jer se tada dešavaju stvari kao što su pariska izlož-

Ko je i šta je „založni poverilac“

SADAŠNJI Zakon o stečaju iz 2009. godine krajnje je nepovoljan za radnike. Odredbe ovog zakona ne garantuju čak ni isplatu duga radnicima kao stečajnim poveriocima, a posebno je nepovoljan za one radničke grupe koje se bore za nešto više od isplate duga – da zaštite imovinu svojih preduzeća od rasprodaje, da dokažu da je stečaj nemerno izazvan, ili da ponovo pokrenu proizvodnju. Na primer, jedan od šestih mehanizama pijačke u privatizaciji bio je da kupci preduzeća podignu kredite za svoje potrebe, ali ne stave svoju imovinu pod hipoteku, nego imovinu kupljenog preduzeća. Ovakvo ponašanje su tolerisale Agencija za privatizaciju i druge državne in stitucije odgovorne za kontrolu privatizacije, a nakon što bi nerazumno zaduživanje odvelo preduzeće u stečaj, tolerisanje štetnog postupanja na sve probleme koje je poslodavac nametnuo svojim ponašanjem i neispunjenjem zakonskih i ugovornih obaveza. Pošto smo dobili informaciju da su dva mlksera za beton oduzeta zbog neplaćanja lizinga, i pošto je oдавno bilo jasno da je sigurnost radnika svakim korakom vlasnika sve više ugrožena, pripremili smo kolege na žestok odgovor. U skladu sa Zakonom o štrajku smo zakazali početak štrajka za 24. avgust 2009. godine.

Uoči samog štrajka smo saznali da ne branimo samo zarade i doprinose. Došli smo do dokumentacije, založnih izvaja iz kojih smo saznali da je celokupna imovina na glavnoj lokaciji naših pogona u Krnjači založena kao obezbeđenje za „Monterrine“ kredite. Rukovodstvo sindikata je na sastanku 21. avgusta 2009. godine razgovaralo o ovoj situaciji i konstatovali smo da: „Ovakvim postupanjem novog vlasnika, otuđenjem sredstava za rad i opterećenjem imovine, ostajemo nesamo bez zarada već da ostajemo zasigurno i bez radnih mesta“.

O svemu ovome obavestili smo naše matično preduzeće „KMG Trudbenik“, Agenciju za privatizaciju i Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja – da ova postupanje novog vlasnika neminovno vodi „Trudbenik gradnju“ u likvidaciju. Tražili smo da se sprovede

National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

Imenovati TO ratom

Projekat finansira Evropska unija kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava. Sadržaj ovog štampanog materijala je isključivo odgovornost CZKDa i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stav Evropske unije.

Imenovati TO ratom

ba srednjovekovne umetnosti, osnivanje Kriležinog Leksikografskog zavoda, otvaraju se brojni arhivi i muzeji (**ne treba zaboraviti da Beograd nije imao ni simfonijski orkestar dok komunisti nisu došli**)

pogotovo je 1952. zanimljiva godina – usudio bih se da kažem, u striktno kulturnom pogledu, jedna od **najzanimljivijih u čitavoj poratnoj istoriji**; krajem te godine je na Šestom (tzv. „Đilasovom“) kongresu Partija nominalno proklamovala slobodu stvaralaštva i borbu mišljenja, a iste godine je i Krileža održao svoj čuveni ljubljanski referat, koji se obično dovodi u vezu sa okončanjem soorealističke faze jugoslovenske umetnosti; iste godine su u Zagrebu počeli da izlaze časopisi *Krugovi* i *Literatura* (a Vjeran Zuppa će tim povodom čak ustvrditi da 1952. započinje tranzicija hrvatske književnosti ka evropskoj), dok se u Beogradu pojavljuju *Svedočanstva* (nazvana po nadrealističkom časopisu iz 20-ih); sve je (**ispostaviće se, zakratko**) nekako živnulo, i sve je više bilo raznih polemika

u mnogima od tih polemika je, direktno ili indirektno, učestvovali i Milovan Đilas – koji je kao šef Agitpropa bio zadužen za ideološka i propagandna pitanja; nominalno, Đilas se bavio kulturom, obrazovanjem i masmedijima – pri čemu je prednjačio u destalinizaciji (koja je u sebi naravno imala i izvesnu dozu staljinizma, tako da su verovatno bili u pravu oni koji su o Đilasu naknadno govorili kao o svojevrsnom **anarhistaaljinisti**)

tokom 1952. Đilas je zaista bio neverovatno aktivan: tada je napisao i članak „Klasa ili kasta“ (svojevrsni zametak *Nove klase*), zatim jedan od svojih zapaženijih članaka o Staljinu („Vrti li se Staljin u krugu?“), kao i tekst „Antisemitizam“ (koji je bio uperen protiv hapšenja jevrejskih lekara u SSSR-u, ali posredno i protiv Oskara Daviča); najzad, polemiše Đilas i sa Aleksandrom Vučom, napadajući njegov izbor iz novije poezije raden za *Svedočanstva* i uplićući u to Marka Ristića; **zanimljivo je da Ristić ni u samoj Legendi nije prošao dobro**, a pomalo je bizarno da mu u ovoj knjizi uperenoj protiv buržoazije Đilas kao čitaoca Njegoša suprotstavlja njegovog dedu, Jovana Ristića; *ukratko, Đilas je te godine zaista bio hiperaktivan, i udarao je podjednako i udesno i ulevu*

nastavak u sledećem broju

Vladimir Novaković

kontrola kupoprodajnog ugovora sa „Monterrom“. Ne obaziruci se na naša upozorenja, „Monterra“ sredinom septembra, nakon što je štrajk već bio počeo, zalaže za svoje potrebe i „Trudbenikov“ smeštajni kapacitet u Ulici Luneta Milovanovića 6.

„Monterra“ je kao jedini član privrednog društva „Trudbenik gradnja“, u funkciji skupštine društva donela sledeće odluke opterećenja i raspolaganja imovinom „Trudbenik gradnje“:

- Radi obezbeđenja potraživanja koje Raiffeisen Banka ima prema „Monteni“, po ugovoru o kreditu, založeni su objekti na KP 1047/6 KO Krnjača (proizvodni kapaciteti), i to u visini glavnice od 2.000.000,00 EUR, sa ugovorenim kamatama, što je realizovano založnom izjavom od 19. avgusta 2009. godine.
- Na sličan način, na osnovu založne izjave „Trudbenik gradnje“ od 3. marta 2009. godine, založen je samaćki hotel u Ulici Jurja Gagarina br. 139 u Novom Beogradu (smeštajni kapacitet), radi obezbeđenja duga „Monterra“ prema Societe Generale banka Srbija u visine glavnice duga od 3.000.000,00 EUR.
- Radi obezbeđenja potraživanja Erste Banka AD Novi Sad prema firmi „Mont – finish“ doo iz Beograda (povezano lice sa „Monterrom“), uključeno je založno pravo na nekretnini „Trudbenik gradnje“ na KP 13513/1 KO Beograd 3 (takođe smeštajni kapacitet, Ulica Luneta Milovanovića br. 6), Rešenjem Dn. br. 12964/09 od 10. septembra 2009. godine.

Pritom se slobodno može reći da je sa ovim opterećenjem imovine i kreditima koji su po tom osnovu podignuti, „Trudbenik gradnja“ ustvari kupila samu sebe.

Ni jedna institucija nadležna da kontroliše privatizaciju i istraži zloupotrebu u poslovanju nije radila svoj posao, pa „Trudbenik gradnja“ 13. jula 2011. godine odlazi u stečaj. A mi smo za svoj štrajk i napore da sprečimo propast „nagrađeni“ prvo otkazima, a onda i stečajem firme za koju smo se borili. Ja i još trojica kolega iz Štrajkačkog odbora podneli smo krivičnu prijavu za namerno izazivanje stečaja i nesavesno poslovanje u privredi protiv Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja, Agencije za privatizaciju, statutamih zastupnika „Monterra“ i statutamih zastupnika „Trudbenik gradnje“. Postupci još uvek nisu krenuli sa mrtve tačke.

Stečajni upravnik priznaje hipotekame zaloge. Stečajnom upravniku je ukazano na nezakonitost predmetnih hipoteka, da one predstavljaju povredu kako ugovornih tako i zakonskih odredaba i kršenja prava i

zakona, čime se onemogućava naplata radnika – poverilaca i uskraćuju njihova ustavna i zakonska prava na rad i zaradu. Ove hipoteke su pred Privrednim sudom u Beogradu osporili radnici koji su bili u štrajku. Stečajni sudija je odgovorio da ne može biti kolektivnog osporavanja, već da osporavanje mogu vršiti samo pojedinci, tako da sam na kraju, ispred bivših radnika „Trudbenik gradnje“, kao zamenik predsednika štrajkačkog odbora, morao lično da ospitim potraživanje banaka.

Od tada počinje borba svim pravnim sredstvima. Pišemo Agenciji za privatizaciju kako bi ona trebalo da pokrene spor pred Privrednim sudom za osporavanje hipoteke, kao i stečajnom upravniku u „KMG Trudbeniku“ (naše matično preduzeće koje je u međuvremenu političkom odlukom takođe ugarano u stečaj da bi se prikrila pijačka u privatizaciji „Trudbenik gradnje“), kao i poverenicu koga je Agencija ovlastila da u njeno ime vodi stečaj. Obratili smo se preko našeg advokata i javnom pravobraniocu i javnom tužiocu. Pravobranilaštvo se do dan danas nije oglasilo po našem zahtevu, a javni tužilac nas je pozvao na razgovor sredinom septembra 2012. godine, da bi u decembru postlavao obaveštenje kako u tom predmetu javno tužilaštvo nema javnog interesa da vodi postupak. Podneli smo i ustavnu žalbu za hipotekame kredite, koja je i dalje na postupanju pred Ustavnim sudom...

Borba je teška i neravnopravna, ali borimo se dokle god budemo imali prostora. Ne znam koliko dugo ćemo ga još imati, jer Predlogom zakona o izmenama i dopunama Zakona o stečaju iz decembra prošle godine Vlada je ovakve hipoteke htela da legalizuje u postupku stečaja. Ukoliko se takav zakon usvoji, guranje privatizovanog preduzeća u stečaj kroz zaduživanje koje koristi kupac, davalce bankama pravo u stečaju kao takozvanim „založnim poveriocima“. Ovim predlogom je osnažena pozicija takvih poverilaca, kojih ima mnogo, jer kao što sam na početku rekao ne radi se samo o „Trudbenik gradnji“ nego o jednoj ustaljenoj praksi. Iako u zakonima i ugovorima o privatizaciji jasno stoji da se privatizacija vrši u interesu oživljavanja preduzeća i privrede, kupcima se dozvoljava da kupljena preduzeća zalažu kao nekretnine, banke nemaju nikakav problem da uspostavljaju takve hipoteke, a novi Zakon o stečaju, ako bude usvojen, dodatno će zaštititi ovakve poslove kroz stečaj. U čijem interesu je legalizacija „založnih poverilaca“ i poslova koji su upropastili ono što je u privatizaciji trebalo oživeti?

Nije u interesu radnika!

Vladimir Novaković, bivši potpredsednik Štrajkačkog odbora „Trudbenik gradnje“, predsednik Udruženja radnika i prijatelja „Trudbenika“